

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmma Diana

Diana, Antonino

Coloniae Agrippinae, 1656

Restituere Quis teneatur Ex iniusta actione

urn:nbn:de:hbz:466:1-40647

per se spectato: sed in materia eius mutando illam, quatenus etiam pendet ex voluntate humana, qua mutatione facta, ipsum naturale præceptum cessat per se obligare, quia illa obligatio restituendi non insurgit nisi mediante pacto, & vinculo inter Episcopum, & Ecclesiam: hoc autem pactum humana voluntate contrahitur, & idè ex hac parte mutabile est, saltem per potestatem publicam. *C. inter corporalia, de translat. Episcoporum* & idè per eandem relaxari potest, & consequenter etiam naturalis obligatio, quæ ex illo nascitur potest, vel mutari, vel auferri. Potestas autem publica in hoc casu est Pontifex Summus, qui habet in illa Ecclesia excellentiorem potestatem. Quando autem Pontifex dispensat in residentia, ipse statuit, quomodo pro tali tempore illi Ecclesie providendum sit. *Suarez lib. 2. de Legibus capite 4. num. 22. Basilii Pontius, Merola, & alii p. 10. tractat. 14. resol. 66.*

Potest abesse per tres menses.

2 Episcopus potest abesse à sua Diocesi per tres menses cum causa, vel sine illa. Ita Arca Vitalis, & Paulus Squillante, quamvis contrarium senserit Viguierius. Transactis verd tribus mensibus, posse etiam per octo, vel decem dies abesse absque culpa mortali censet Arca Vitalis, quia est parua materia. *Ac oppositum Pasqualigus. part. 10. tract. 14. resol. 87.*

RESTITVERE QVIS TENEARUR.

Restituere quid sit?

1 **R**estituere, seu restitutio, est actus iustitiæ commutativæ, quo unicuique redditur, quod ab eo ablatum est, vel acceptum. Ad restitutionem pertinentia ferè novem sunt, his carminibus comprehensa.

Et quæ in restitutionse consideranda?

Quid, quis, restituat, cui, quantum, quomodo, quando.

Ordino, quo, ve loco, qua causa excuset iniquum.

Primò igitur videbimus qui restituere

teneatur: mox qui non teneatur, seu excusetur, & deinde quid restituendum sit, cui, quantum, & c. suo ordine. Porro restitutionis radices tres ferè sunt: iniusta actio, seu omnis actio contra iustitiam: res accepta, & contractus. Videamus ergo primò.

RESTITVERE QVIS TENEARUR
Ex iniusta actione.

1 **A**ctiones iniustæ, ex quibus restituendi nascitur obligatio hæ sunt: Bellum iniustum, de quo *V. Pugna: furtum*, seu acceptio iniusta rei alienæ inuito dominio: iniqua item rei alienæ retentio: acceptio rei alienæ per contractum iniquum: impedimentum, seu obex, ne alius bona acquirat iuste: homicidium, stuprum, & omnia alia offensa in bonis vitæ & fortunæ, nam de restitutione famæ diximus *V. Detractio*. Aliqua hic dicenda sunt: primò, de impediendo bonum alterius, mox de homicida, & stuprante: & tandem de cooperantibus iniuqæ actioni. De furto enim, & iniusta retentione, dictum est *V. Furtum*, & de iniquo contractu dicemus infra.

Fieri debet restitutio ex iniuqæ actione, puta iniusto bello, Furto, Vjura, Impediens boni. Homicidio, Stupro, &c.

2 Itaque circa impediendum alicui consecutionem alicuius rei, sic prima regula, & si quis impedit proximum à consecutione alicuius rei ad quam habebatur, actione mala contra iustitiam, puta vi, fraude, mendaciis, dolo, tenetur ad restitutionem: si verd id fiat actione mala contra charitatem vel aliam virtutem, puta precibus, exhortationibus, pollicitationibus, etiam ex odio alterius, non tenetur. Racio discriminis est, quia vi & fraude violatur libertas collatoris, in qua ius conditionale alterius situm erat: precibus & blanditiis nõ itè. *Lesius l. 2. c. 11. dub. 10. n. 123. & alii communiter, contra Caietanum in 2. 2. quest. 62. art. 2. p. 3. et. res. 54. & 11. 6. res. 33. & 34.*

Et quidem impediens bonum alterius ad restitutionem tenetur, si adhibent vim, fraudem: Secus si preces, & blanditias.

3 Ex quibus pro praxi inferes cum

Corollariis dictis.

dictis DD. quod si quis impediatur, ne a-
 vus instituat heredem nepotem filium
 spurii (quod secluso intuitu filii spurii,
 facere posse, suppono cum Vasquez &
 aliis) vel ne quis instituat alium hære-
 dem, vel legatarium, vel iam institutum
 revocari curet, item si impediatur ne quis
 det pauperi elemosynam, ne benefi-
 cium vel officium alteri conferat, qui
 dignus sit, vel dignior, ut conferat alteri
 digno, & similia: si id faciat vi aut dolo,
 tenetur ad restitutionem, si solis preci-
 bus & blanditiis, non item. Immo
 non quæcumque iniuria obligat ad res-
 titutionem, sed illa solum, quæ infer-
 tur in ipsa rei consecutione, proximè &
 immediatè. Nam si v.g. Ioannes præ-
 occupans, & aperiens litteras Petri, scri-
 bentis ad Paulum Romam, vacare benefi-
 cium in mensè Pontificis, illum præ-
 veniat, & impeteret sibi beneficium, non
 tenetur ad restitutionem, quia totum iam
 commisit in aperitione litterarum, non
 in consecutione beneficii. (Idem que
 probabiliter dicendum putat Lesius
*capit. 2. dub. 5. numero 34. de paupere, qui
 cum maneat ad ostium divitis expe-
 ctando elemosynam, adveniendi alteri
 pauperi dicat, elemosynam iam datam
 esse. part. 3. tractat. 8. resolutione 21. in fi-
 ne. Secus, si dicat diviti, Petrum v.g.
 non esse pauperem part. 3. tractat. 6. reso-
 lutione 33 § Non d.) limitat tamen Syl-
 vius in 2. 2. quæst. 62. artic. 2. quæst. 15. con-
 clus. 1. supradictam doctrinam, ut pro-
 cedat solum in bonis ordinatis ad com-
 modum publicum, qualia sunt benefi-
 cia, officia, &c. quæ nimirum in Ecclē-
 sia & Reipublica bonum sunt institu-
 ta, minime verò in bonis ordinatis prin-
 cipaliter in bonum singulorum, ut sunt
 ætaria publica, montes pietatis, piæ fun-
 dationes, &c. in his, dicitur quia singuli ha-
 bent ius aliquod, ob quod sibi debeatur
 sua pars, impediens aliquem ab eius con-
 secutione, etiam per preces & munera,
 tenetur ad restitutionem. *resolut. 33. cit. §.
 Hinc. vsque in finem:**

4 Secunda regula. Impediens fiseum
 vel alium à consecutione pœnæ pecu-

niaria ex delicto, impediendo senten-
 tiam, etiam fraude & mendaciis, non
 tenetur ad restitutionem; quia pœna
 non debetur ante sententiam, quare
 qui sententiam impedit, impedit qui-
 dem ne ille acquiritur, non tamen vio-
 latur ius acquisitum. *Less. cap. 12. dub. 18.
 num. 134. & alii communiter, contra
 Molinam to. 1. tr. 2. disp. 95. n. 35. par. 3. tr. 6
 ref. 35. & olim part. 1. tr. 10. ref. 23. §. Idem.
 Idque probabiliter procedere puto et-
 iam in pœna conventionali, nam nisi a-
 liud exprimitur, intentio contrahe-
 ntium videtur esse, quod non debeat sol-
 vi, nisi post sententiam. Et ita docet
 Sanchez de matr. 10. 1. lib. 1. disp. 37. num. 4.
 contra Regium. *cas. 43. n. 14. par. 1. tr. 8. ref.
 29. Et tr. 10. ref. 23 in fine, Et p. 3. tr. 6 ref. 35
 in fine.**

5 Ex qua regula pro praxi inferes cū
 Lesio ubi sup. primò, Hæreticum, qui
 fraude & mendaciis se defendit, non te-
 netur sua bona tribuere fisco, cui appli-
 canda aliàs forent. Secundò, adulteram,
 quæ per fraudem similiter se defende-
 ret, aut falsis testibus adulterum proba-
 ret virum, non tenetur restituere viro do-
 tem, quam ipso iure acquisivisset: quid-
 quid asserat Layman lib. 3. sect. 5. tract. 2.
*cap. 7. num. 4 sed solum expensas, quas
 vir impendisset in lite. resol. 35. cit. §. Ex
 quibus. Et §. Secundò. Vnde nec solvete et
 tenetur pecuniam acquisitam ex adul-
 terio Gratius tom. 1. lib. 5. conf. 2. contra
 Molinam to. 1. tr. 2. disp. 94. part. 2. tra. 17.
 ref. 7. Sed circa pœnam pecuniariam,
 vide infra.*

7 Tertio, testes falsos, impediens
 sententiam; vel alios impediens ali-
 quam denunciationem legitimam, vel
 ne delinquens veniat ad manus iustitiæ,
 & occultantes aut fugere facientes of-
 ficiales tempore syndicatus, non teneri
 ad restitutionem pœnæ supradictis im-
 ponendæ Navarra de rest. lib. 3. cap. 5. n. 13.
*par. 3. tr. 6 ref. 35. à §. Septimò. Et satis de
 impediens.*

8 ALIA iniusta actio obligatio-
 nem restitutionis afferens est homici-
 dium, mutilatio, stuprum, vel alio dam-
 nificatio non...

cienda est
 restitutio
 pœna pecu-
 niaria, ex
 eo, quod
 quis ob e-
 ius acqui-
 sitionem
 fiseum, vel
 alium im-
 pedivit.

Corollaria

Homicidium

tenetur ad

restitutionem

nam dam-

nificatio non...

nificatio in bonis corporis, vel fortunæ. Nam homicida tenetur hæredibus occisi restituere id, quod dicemus infra *verb. Restitui quid*. nimirum damnum temporale ex homicidio, vel etiam mutilatione aut deformatione secutum: minime vero pro ipsa occisione, &c. &

Non tam pro ipsa vita hominis liberi. *l. fin. ff. de his, qui occiderint, vel de iocerint.* Lex hæc loquitur, si quadrupes paup. sec. dicitur, dicitur, liberum corpus nullam æstimationem recipere, ac proinde

Pro alapis infligis. Et pro homicidio alieno. *Pro alapis infligis.* Et idem dicitur de alapis & fustigationibus. Secus si occidatur servus vel animal; vel etiam deturbetur, ita ut minus valeat. Sicut etiam si deturbetur mulier nubilis, ita ut ad matrimonium ampliori egeat dote: nam in his casibus tenetur ad restitutionem, Lesius *cap. 9. dub. 2. 3. numero 141.* & alii, quamvis in contraria sententia sint D. Thomas & Scotus *part. 3. tractat. 6. resolutione 53.* S. *Notandum est.* Et *part. 5. tractat. 4. resolutione 54.* Adverte hic, quod pro homicidio facto a servo, & damno illato ab animali tenetur dominus, si sit in culpa. Si vero culpam non habet, ante sententiam ad nihil tenetur: quia *l. si ser. vni. ff. de nox. action. & cap. si culpa, de iniur. & damno dato.* videntur pertinere solum ad forum externum, ut docet Navarra *lib. 2. cap. 1. n. 38.* Et Malderus *in 2. tr. 3. c. 2. dub. 5. notat.* dominum abscondere posse servum, vel animal, ne ante sententiam capiatur. *par. 5. tr. 4. res. 52.*

Val proprio inculpabili. *9* Nemo vero tenetur aliquid restituere pro homicidio involuntario & inculpabili, seu iusto. Vnde qui licite inualorem occidit iuxta dicta *verb. Occidere inualorem*, si aut non sit irregularis, ita nec restitutioni obnoxius. Et generaliter ex homicidio casuali nunquam obligationem restitutionis oritur, ait Lesius *dub. 15.* nisi causa data sit efficax, & mors ex illa præcisè secuta sit. Vnde si in primis infligat vulnus non lethale, sive quod de solo curari aptum sit, sive quod patiens diligens sit, & medici adfuerint, mors autem sequatur ex negligencia

medici, vel incurtia infirmi, non tenetur ad restitutionem. Secus si in eo loco non adfuerint medici, & læsus totam diligentiam adhibuit; nam in his circumstantiis vulnus fuit lethale. Item si des operam rei sive licitæ sive illicitæ, sed sufficientem cautionem adhibeas, ne aliquid inde proximo damnum sequatur, si deinde casu mors alicuius secuta sit, non tibi imputanda erit: quia prævia diligentia abstergit omnem voluntarium à causa. Hinc clericos chirurgos & venatores, si post debitam diligentiam hominem casu interimant, ad nihil tenentur: immò nec si interveniat culpa levissima, aut levis, sed solum si lata, ait Lesius *part. 5. tractat. 4. resolutione 46.* Homicida in duello, tenetur ad restitutionem, si provocavit. Secus si ambo se provocaverunt: quia tunc adest pactum implicitum, quod occisor ad nihil tenetur, & multò minus si provocatus fuit: quia volenti non fit iniuria. *Rebellium part. 1. lib. 3. quest. 12. numero 8.* Et *9. contra Perreginum de duello quest. 1. 9. num. 4. part. 3. tractat. 6. resolut. 53. in fine.* Et *part. 5. tra. 4. resolut. 50.*

10 Mutilans membrum servi sui, non videtur teneri ad restitutionem, ut docet Filliuc. *com. 2. tractat. 28. part. 2. cap. servus ad 4. numero 72.* Cum damnum illatum spectet solum ad Dominum. Azoratur, tamen probabilior em censeat affirmativam sententiam, & consequenter obligari Dominum ad dimittendum servum liberam. Ego utramque sententiam tamquam probabilem complector. *par. 8. tr. 7. res. 45.*

11 Stuprator ad restitutionem tenetur pro damno emergente puellæ, aut tenetur de parentibus, si vim intulit. Secus si solum precibus & blanditiis. Aliquando vero tenetur etiam ducere in uxorem. Vide *vim. verb. Stuprum.* Sunt & alia iniusta actiones restitutionis onus trahentes, quas vide apud alios. Cæterum

12 Pro iniusta actione non solum re restituere tenetur causa principalis, sed etiam causa etiam concausa, quæ his verbis continentur.

ad resti-
tutionem
etiam con-
causa.

*Iussio, consilium, consensus, palpo, recur-
sus,*

*Participans, mutus, non obstant, non ma-
nifestans.*

Quorum etiam explicacionem invenies apud alios. Hic aliqua solum dicemus circa consulentem, participantem, & duos ultimos.

*Ut consi-
lent.*
*Si quidem
consilium
sit causa
damni, se-
cundum to-
tam substi-
tiam.*

13 Consulens igitur damnum alterius, tunc ad restitutionem tenetur, quando damnum secundum substantiam omnino ex eius consilio securum sit. Secus si iam determinatum fuerit securum, & consilium solum concurrat ad modum, vel circumstantiam loci, temporis, &c. (ut si ascendenti per fenestram scalam teneas alias ascensuro vel in asportando furto suppetias feras, quod tamen sine te commississet, &c. ut ait Laymann lib. 2. sect. 5. tractat. 2. cap. 5. numero 7. part. 3. tractat. 5. resolut. 47. in fine, & resolut. 84. §. Sed ex his.)

*Vel aliquo
excessum.*

Quod si parato furari minus, consulueris furari plus, teneris ad restitutionem illius excessus. Leslius cap. 13. dub. 2. numero 8. part. 3. tractat. 5. resolutione 23. 47. & 84. §. Notandum est etiam. Si autem determinato furari plus, consulas furari minus: vel parato furari a paupere consulans furari a divite, cum aliter ab iniquo proposito avertere non possis, ad nihil teneris. Vide verb. Peccato cooperari. nu. 16. & verb. Scandalum n. 5.

*Aliquis ve-
ro, si ante
damnum co-
siliu re-
vocasset,
liberant il-
lum ab onere
restituendi.*

Porro consulens damnum alterius, secundum aliquos non solvitur ab onere restitutionis per solum revocationem consilii, sicut mandans per solum revocationem mandati, aate effectum securum. Secundum alios salvatur, si erit etiam ab irregularitate ob consilium homicidii, ut dictum est verb. Irregularitas, num. 45. part. 2. tractat. 16. resolutione 15. & part. 3. tractat. 5. resolut. 83. Et Faustus in spec. disputat. 4. quest. 72. & alii docent, quod si consilii revocatio non prodest, consulens lege iustitiae monere debeat damnificandum secreto modo, ut sibi caveat. Ego vero cum Salonio in 2. 2. quest. 62. art. 7. controverf. 6. existimo, hanc obligationem esse solius charitatis. part. 2. tractat. 16. resolutione

Summa Diana.

16 & absolutius part. 5. tractat. 4. resolutione 64.

14 In dubio, an damnum tertii ex suo consilio securum sit, tenetur consulens restituere: quia possessio stat pro obligatione, consilium enim supponitur certum, & damnificatio similiter: unde praesumptio est contra ipsam, & in foro externo ipsi incumbit probare, quod damnum non sit securum ex suo consilio. Ita Merolla tom. 1. disputat. 3. cap. 3. coroll. 6. numero 41. & 44. ubi tenet, teneri restituere totum damnum. Sed de hoc infra verb. Restitui. num. 28. Ego vero, si restituere nollet, non eum damnarem: quia Villalobos tom. 1. tractat. 1. diff. 20. num. 9. & alii probabiliter illum excusant. & Stroverdotff in 2. 2. quest. 62. art. 8. disput. 2. in tali dubio excusat etiam mandantem. Et videtur favere D. Thomasi art. 7. dum ait: Tunc solum tenetur consulens, cum probabiliter estimari potest, quod ab eo actio iniusta sit subsecuta. Ratio autem est, quia odia restringi debent, & in dubiis meliore est conditio possidentis. In opposita autem sententia Henriquez lib. 1. 4. cap. 16. num. 3. ait sufficere, quod fur, vel homicida dicat, se non ob consilium ipsius furtum vel homicidium commisisse, ut ab onere restitutionis immunis sit. Sanchez vero in sum. tom. 1. lib. 2. cap. 10. num. 44. id solum admittit, quando talis reus esset alius fide dignus, vel alia coniectura concurrerent. part. 3. tract. 5. resolutione 84. & part. 4. tract. 3. resolut. 28. Nomine consulentis venit etiam Parlamentarius, qui quando nam ob iniustum suffragium restituere teneatur, vide verb. Parlamentum.

15 Participans dicitur, quia iuvat alterius damnificationem, & tunc ad restitutionem tenetur, quando absque eius cooperatione damnum non fuisset securum. Unde, si homicidium, vel incendium non fieret, nisi altero homine, vel domum signante, signans scienter & liberè, tenetur ad restitutionem. Participans si timore mortis inductus, ut ait Rodriguez in sum. to. 1. c. 21. n. 16. part. 5. tr. 4. res. 63.

*Sicut etiam
in dubio,
an damnū
ex suo con-
silio sit se-
curum.*

*Tenetur i-
tem parti-
cipans, abs-
que cuius
cooperatio-
ne damnū
non infer-
retur.*

Ggggg

16 Si-

De falsis testibus.

16. Similiter testes falsi, suo iniquo testimonio damnum alteri inferentes, tenentur ad restitutionem. & Secus si falsum iuraverint ignoranter, aut inadvertenter, vel ex inculpabili (saltem mortiferè) obligatione, ut ait Caicet. in 2. 2. quest. 74. art. 4. Aut si absque eorum testimonio damnum iam sufficienter (vt potè per sufficientem priorum testimonium numerum) illatum esset, ut ait Picigianus in pract. de test. cap. 6 & nos simili supra numero 12. part. 3. tractat. 5. resol. 105.

Item non obstantes, & non manifestans, & non manifestans, cum damificationem proximi ex iustitia tenentur, cum impedire aut manifestare tenentur. Tales sunt, secundum Navarr. lib. 3. cap. 1. ex ill. l. i. numero 224. famuli domestici in ordine. Ut famuli ad furtum extraneorum, quia eo ipso, quod domesticus fuerit, domum aliquo modo custodire, & ab iniuriis extraneorum defendere tenentur. In ordine vero ad furtum cōfamulorum, ille solus tenetur, cui penes custodia specialiter est commissa, secundum Laymann. lib. 3. sect. 5. tractat. 2. cap. 5. numero 7. part. 2. tractat. 6. resol. 6. Alii vero, qui non ex iustitia, sed tantum ex charitate, impedire, vel manifestare proximi damnum tenentur, non tenentur in defectu ad restitutionem, etiam si a fure aliquid accipiant, ut taceant, si id, quod accipiunt, non sit pars furti. Navarrus cap. 17. num. 21. Quod Navarra numero 132. bene limitat, nisi is, qui accipit, sua promissione expressa, vel tacita furem à furti aliis cessaturum reddat animosiores, nam in tali casu teneretur tamquam participans. part. 3. tractat. 5. resol. 54. §. Nota, notandum est, & tractat. 6. resol. 58. & part. 4. tractat. 4. resol. 64. §. Nota etiam.

Non tamen testes ob negatam reificationem, & fugam, non teneri re-

stituere damnum parti secutum: quia non errò constat, talem ex officio si ve ex iustitia, teneri ad procurandum bonum, vel impediendum damnum partis adstrictis, part. 3. tractat. 5. resol. 54. in fine. Et Raynaudus de monit. part. 1. cap. 3. quest. 74. idem contra Avilam part. 2. c. 5. disput. 4. dub. 3. concl. 8. & alios communiter, dici posse putat de non revelantibus ex vi monitorii, non solum si ante promulgatum monitorium se malitiosè subducant, sed etiam si post promulgationem non revelant, quamvis alioqui peccent contra obedientiam & charitatem. part. 5. tractat. 13. res. 68.

19. Damnum vero securum fisco, vel patri laico, ob non iustitiam reo poenam pecuniariam, non tenetur restituere, in primis, testis si ve testimonium negans, si ve diximus num. 18. si ve falsum testimonium dicens in favorem rei: & multò minus ipse reus, si legitime interrogatus, si ve negat delictum, si ve poena arbitraria sit, si ve sit, si ve taxata, ut bene Vasquez in 1. 2. disp. iur. 175. cap. 32. licet probabile sit, ad taxam teneri, ut docet Laymann cap. 7. num. 4. part. 3. tractat. 5. resol. 52. part. 4. tractat. 4. resol. 65. Deinde nec custodes portarum aut sylvarum, & c. non manifestantes eos, qui merces, aut ligna asportant, & c. nec publici aestimatores vulgè maestri di piazza, non denunciantes eos, qui res carius vendunt, vel falsis vuntur ponderibus aut mensuris, ut ait Lesius lib. 2. cap. 13. dub. 10. num. 73. contra Valerum, verò restitutio diff. 39. part. 3. §. Quinto. Denique nec iudex ad talem poenam, prout de iure, non damnans, ut probabiliter Tannerus num. 18. contra Layman. cap. 5. num. 7. & in specie de Inquisitore iniuste hæreticum non damnante, cuius bona confiscanda erant, Moura de sensal. sect. 3. c. 3. num. 35. part. 4. tractat. 6. resol. 108. part. 3. tractat. 5. res. 52. §. Notandum, & tractat. 6. resol. 35. §. Tercio. Et horum omnium ratio est, quia hi omnes in his casibus non delinquent contra iustitiam commutativam, sed contra legalem: quia nimirum reus & testes verum

Et quoad poenam pecuniariam, cuiusdam vendam, nec falsus tenens, nec reus delictum. Nec reus delictum. Nec custodes portarum, aut sylvarum, aut publici aestimatores, vulgè maestri di piazza, non denunciantes. Et iudex non damnans ad illam, cum deberet.

tum dicere, custodes & alii denunciare, & iudex pœnam iustam infligere tenetur, vt Reipublicæ pax seruetur, damna impediatur, &c. minimè verò vt fiscus & is, cui pœna pecuniaria applicanda esset, huiusmodi pœnis dicatur, RR. citat.

Quid si quis non impediatur eos, qui suo nomine damnum sunt illaturis

20 Peres: Quid si quis non impediatur aliquos, quos scit suo nomine damnum alteri illaturus? Respondeo: Si impedire tenetur ex officio, teneri ad restitutionem, si non tenetur ex officio, tunc solùm teneretur, quando damnificatores scirent, talem iniquum ipsorum propositum non habere, & non contradicere, quod esset tacite consentire. Rebell. par. 1. lib. 2. tit. 4. sect. 3. n. 13. adverte autem, quod si filius aut seruus nomine patris aut domini nesciens damnum inferret, pater & dominus ad restitutionem minimè teneretur, etiam si postèa ratum habeat: quia reuera non est causa damni. Lesius dub. 3. n. 13. contra Paludanum in. 4. d. 15. quæst. 2. art. 3. p. 4. tr. 4. ref. 64.

Et hæc sufficiat de eo, qui obligatur ex iniusta actione. Nunc videamus

RESTITVERE QVIS TENEARVR
Ex re accepta.

Ex re accepta restitui debent.

21 R Es alterius, aut benè accepta est, aut malè, & vtraque restitui debet, cum discrimine, vt infra verb. Restitui, à num. 2. Male accepta dicitur res, quæ accipitur per factum & rapinam, vt inuimus supra, vel per contractum iniquum, de quo infra. Hic agendum de restitutione rei benè acceptæ non quidem, quæ accipitur à domino per contractum iustum, nam de solutione istius diximus verb. Debitor, sed quæ aliter absque vlla culpa ad aliquem peruenit. Et quidem de re empta à latrone bona fide, vel mala, dictum est verb. Emere, à n. 9.

Res inventa, si habet dominum.

22 Res ergo inventæ, si dominum habeant, restitui ei debent. Si autem non inveniatur, Salonius, & alii quamplurimi, dicunt restitui debere, pauperibus, ex vsu recepta consuetudine, fundata in dominorum voluntate ra-

tionabiliter præsumpta. Sotus verò lib. 5. quæst. 3. art. 3. probabiliter recipi posse inquit ab inventore: quia iniure perinde est, dominum ignorari, & rem nullius esse, part. 2. tract. 17. resol. 5. & p. 11. tr. 1. ref. 12.

23 Possessor similiter bonæ fidei, dum bitare incipiens, dum res, quam possidet, sit sua, si post adhibitam diligentiam adhuc dubius manet, potest sibi illam retinere: quia in pari causa melior est conditio possidentis, vnde talis in foro externo non spoliaretur possessione. Merollat. 1. disputa. 3. cap. 3. coroll. 3. num. 11. & alii communiter contra Adrianum quodlib. 2. ad 2. conf. argum. 1. part. 4. tractat. 3. resol. 25. Immo potest rem illam vendere. Sed tunc debet hoc debium emptori exponere, ne postea domino comparente damnum passiat. Vnde si non exponit, tenetur damna restitui. Lesius lib. 2. cap. 14. dub. 4. num. 23. & alii. Addit Sayrus lib. 2. tract. 1. cap. 4. num. 29. venditorem in tali casu debere esse paratum reddere pretium vero domino, si constiterit rem esse illius. Sicut restituere ei debet rem, si esset apud se. Sed benè: hoc negat Sanchez in decalog. lib. 2. c. 3. n. 187. Quia possessor bonæ fidei, quando non habet rem apud se, tenetur solùm ad id, in quo factus est locupletior. part. 2. tractat. 15. resol. 11.

Et res possessa, si in dubio, an sint aliena, inveniatur esse.

Secus veniunt possunt.

Et vendi.

24 Notabile, quod durante investitione si res vsu consumitur, vt pecunia & res comestibiles, possessor non potest ea rei: si ve è non consumitur, vt equus, potest. Villalobos tom. 1. tract. 1. diff. 20. numero 4. Comparanti autem postea domino, tenetur restituere rem, vt repositur, vel id, in quo ditior factus est. Lesius ibid. part. 4. tr. 3. ref. 25. à 8. Notandum

Sed si vsu consumuntur, duram te investitione non possunt v sui haberi.

25 Sed quid, si possessor bonæ fidei post adhibitam diligentiam incipiat magis inclinare in eam partem, quod res sit aliena, quam sua? Teneri aliquid restituere, iuxta inclinationem & provisionem, ait Coninch disputa. 34. dub. 93. Sed ego cum Palao to. 1. disputa. 3. punct. 2. num. 11. & alijs, puto, ad possessionem nihil

Ggggg 2 nihil